

ANALIZA SISTEMULUI DE LECTURI BIBLICE DIN VECHILE LEȚIONARE ȘI TIPICOANE PENTRU SĂRBĂTOAREA CINCIZECIMII

Pr. dr. Gabriel PIȘTEA

Editura Doxologia, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Iași

Abstract

The hymnography of a feast developed around the biblical readings placed in their structure as direct references to the celebrated saving event. Especially in the monastic rite, hymns and chants gained credibility in terms of doctrinal correctness when they did not deviate from the scriptural skeleton that influenced it. Following the system of bible readings during a feast helps us to extract their main theme and how to celebrate the event referred to. The Evangelical and Apostolic readings occupy a central place in the structure of a feast, around which the other elements were carved. Through them we can know what themes the Feast of Pentecost covered over time.

Keywords: Feast of Pentecost, hymnography, biblical readings, Typikon, Lectionary.

Preliminarii

Perioada Penticostarului, timpul dintre sărbătoarea Învierii Domnului și Praznicul Cincizecimii, este formată din 7 săptămâni, cuprinzând 8 duminici, iar cifra 8 reprezintă cifra veșniciei. În acest timp lumina zilei celei neînserate se apropie, așa cum ne anunță Apostolul Pavel în Romani 13, 11-14, lectură apostolică ce se citește în duminica izgonirii lui Adam din Rai. Astfel, în perioada Penticostarului, prezența Luminii Hristos în lume, anticipată de perioada Triodului, se arată și mai accentuată. Acum, nu doar tematica iconografică a unei săptămâni urmează ideile duminicii încheiate, ca în Triod, ci și numerotarea săptămânilor, cât și mersul lecturilor din Sfânta Evanghelie își schimbă cursul față de Octoih. Duminicii a 2-a, de pildă, îi urmează săptămâna a 2-a și spre sfârșitul săptămânii intrăm în duminica a 3-a. Ziua se mărește, iar intervalul dimineață-seară este mai lung. Acest lucru arată că, prin Învierea Sa, Domnul Hristos a alungat în totalitate întunericul, a schimbat natura

întreagă și a sădit lumina Sa pe pământ, astfel încât am ajuns să petrecem deplin în lumina Soarelui Dreptății și să anticipăm ziua cea neînserată a vieții veșnice, încă din viața aceasta. Așadar, întinericul din perioada Octoihului este acoperit de licărirea luminii din perioada Triodului, când ziua se mărește treptat, anticipând prezența luminii depline din perioada Penticostarului, în care se află cea mai lungă zi din an¹.

Astfel, Perioada Penticostarului este timpul prin excelență eshatologic, în care anticipăm sau pregustăm încă de pe pământ viața veșnică. Această perioadă are în centrul ei Sărbătoarea Cincizecimii, a Rusaliilor sau, așa cum o numește *Lectionarul sirian de răsărit*, Sărbătoarea Apostolilor. Tot aici aflăm că prima zi de vineri de după duminica Cincizecimii este numită „Vinerea de Aur”². Momentul pogorării Duhului Sfânt este strâns legat de adunarea în comuniune a Apostolilor. De aceea, Sărbătoarea Rusaliilor se împletește cu pomenirile Sfinților Apostoli, care gravitează în jurul ei. Calendarul Bisericii noastre îi așază pe unii dintre Sfinții Apostoli în zilele din preajma Sărbătorii Cincizecimii, adunându-i mereu în foișorul cel de sus, pentru ca de acolo să primească darurile Duhului Sfânt, ca mai apoi să le răspândească în toată lumea. Rând pe rând, aproape de Cincizecime, îi pomenim pe Sf. Ap. Bartolomeu și Barnaba (11 iunie), Sf. Ap. Iuda Tadeul, ruda Domnului (19 iunie), corifeii Apostolilor Petru și Pavel (29 iunie), acestea culminând cu Soborul celor 12 Apostoli (30 iunie), ca urmare a modului în care Biserica ne-a învățat că a doua zi după un Praznic Împărătesc sau după o sărbătoare ne aducem aminte prin cinstire de personajele sfinte care au avut un rol însemnat în evenimentul precedent³.

Asemenea fondului comun al cultului divin public dezvoltat din forme multiple și legate în mod unitar, scheletul unui Praznic Împărătesc pleacă de la o alcătuire inițială și parcurge un drum de formare și dezvoltare a elementelor tipiconale și iconografice care îl definesc. Prin studiul de față dorim să urmărim modul în care lecturile biblice nou-testamentare au influențat creația iconografică

¹ Diacon dr. Gabriel Piștea, *Sărbătoarea Botezului Domnului – perspectivă istorică. Elemente de teologie și de spiritualitate liturgică*, Editura Doxologia, Iași, 2020, p. 268.

² Pauly Kannoakadan, *The East Syrian Lectionary. An Historico-Liturgical Study*, dissertation ad doctoratum, Romae, 1991, p. 165.

³ Pr. prof. univ. dr. Ene Braniște, *Liturgica generală cu noțiuni de artă bisericească, arhitectură și pictură creștină*, vol. 1, Editura Basilica, București, 2015, p. 308.

și structura actuală a slujbei Sărbătorii Cincizecimii, de-a lungul timpului, pornind de la ceremoniile staționare care se făceau la Ierusalim începând cu secolul al IV-lea cu ocazia acestui Praznic. Lucrul pe care îl vom realiza prin intermediul a câteva instrumente de lucru, de ordinul lecționarelor și tipicoanelor mai vechi, dar vom avea în vedere și o comparație a așezării acestor lecturi în câteva ediții ale Penticostarului românesc și grecesc.

Creațiile imnografice și slujbele bisericești s-au croit în jurul textelor din Sfânta Scriptură, care le dau viață. În spatele unui text scripturistic se află experiența Duhului Sfânt, Care îndeamnă ascultătorii să pună cuvintele Scripturii în practică în viața lor. Slujbele bisericești, perioadele liturgice și scrierile imnografice au rolul de a interpreta textele scripturistice și de a ne mișca spre actul de împlinire a acestora. De aceea, la fiecare Sfântă Liturghie, înainte de a intona Sfânta Evanghelie, ne rugăm să înțelegem și să punem în practică în viața noastră pasajul evanghelic care se va citi: „Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoașterii dumnezeirii Tale și deschide ochii gândului nostru spre înțelegerea evanghelicelor Tale propovăduiri. Pune în noi și frica fericitelor Tale porunci, ca, toate poftele trupești călcând, să viețuim duhovnicește, cugetând și făcând toate cele ce sunt spre bună-plăcerea Ta”⁴.

Analiza sistemului de lecturi biblice din cadrul Sărbătorii Cincizecimii

În cercetarea noastră am identificat câteva lecționare primare prin care putem examina sistemul de citiri scripturistice utilizat de Biserică în cadrul slujbelor dedicate anumitor sărbători. Tradiția lecționară pleacă de la sfârșitul secolului al IV-lea, odată cu Lecționarul armean de la Ierusalim. În timpul călătoriei peleriniei Egeria, cât și de-a lungul secolului al V-lea, acest sistem începe să se stabilească în acest centru al lumii creștine ca model general și pentru celelalte zone creștine de atunci. De obicei, un lecționar indică doar lecturile apostolice și evanghelice din cadrul sărbătorilor fixe sau mobile ale anului bisericesc. Acestea erau cărți separate folosite în cult în tradiția bizantină. Lecționarul poate fi considerat

⁴ Liturghier, EIBMO, București, 2012, pp. 147-148.

strămoșul Evangheliarului. Un lecionar ne arată ce pericope scripturistice se intonau în duminicile și sărbătorile anului bisericesc, fără să fi introdus și textul complet al lecturii. Astăzi găsim aceste indicații în cărțile de cult, iar pericopele întregi în Evangheliare.

Mai întâi, studiind câteva ediții ale Penticostarului grecesc și românesc, observăm uniformitate când vine vorba de pericopa apostolică și evanghelică ce se intonează cu ocazia acestei sărbători. Între acestea există diferențe doar de formă. Consultând două ediții ale Penticostarului grecesc, de la 1860⁵ și 1862⁶, observăm că ambele dau textul Prochimenului, atât al celui de dinaintea Apostolului (*Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν. Στίχ. Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ*), cât și al celui de după Aliluia de la final (*Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν. Στίχ. Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος*). Aici apare o particularitate, și anume că Penticostarul grecesc de la 1862 introduce textul complet al Apostolului⁷ (de la Faptele Apostolilor 2, 1-11), fără să indice trimiterea, ceea ce nu mai întâlnim în nici una din edițiile studiate (grecești și românești), în timp ce ediția de la 1860 așază doar începutul textului apostolic (*Ἐν τῷ συμπληρῶσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς...*). Ambele ediții indică apoi lectura din Evanghelia după Ioan (cap. 7, începând cu vers. 37), fără să specifice trimiterea, ci doar primele cuvinte ale acesteia (*Τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆ μεγάλης τῆς Ἐορτῆς*).

Prin consultarea a șase ediții ale Penticostarului românesc, două dintre ele având caractere chirilice, observăm diferențe doar de formă, pericopa apostolică și cea evanghelică fiind din Faptele Apostolilor, cap. 2, vers. 1-11, respectiv Evanghelia după Ioan, cap. 7, vers. 37-53 și cap. 8, vers. 1. Cele două ediții ale Penticostarului chirilic, de la Sibiu 1805⁸ și de la Blaj 1808⁹, ne oferă aceeași indicație ca cele grecești, notând Prochimenele de început (*În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii cuvintele lor. Stih: Cerurile*

⁵ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΝ, ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΙΣ, ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ, ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ, ΤΟΥ ΦΟΙΝΙΚΟΣ, 1860, p. 194.

⁶ ΠΑΝΘΕΚΤΗ ΙΕΡΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ ΤΟ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΝ, ΤΟΜΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ, 1862, p. 254.

⁷ *Ibidem*, p. 254.

⁸ Penticostarion, în Tipografia lui Ioan Bart, Sibiu, 1805, p. 136.

⁹ Penticostarion, tipărit în Blaj la Mitropolie cu tipariul Seminarului, 1808.

spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria) și final (Cu Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit și cu Duhul gurii Lui toată puterea lor. Stih: Din cer a privit Domnul, văzut-a pe toți fiii oamenilor [acest stih nu apare în edițiile Apostolului¹⁰]) pentru Apostol, cât și începutul acestuia (că s-au plinit zilele... – 1805 și dacă s-au plinit zilele... – 1808), iar din pericopa evanghelică ne redă doar primele cuvinte de început. Alte două ediții studiate, de la 1895¹¹ și din 1936¹², simplifică indicațiile pe care le urmărim, notând doar Apostolul din Faptele Apostolilor și Evanghelia de la Ioan, fără textul Prochimenului sau vreo trimitere. O ediție a Penticostarului din 1973¹³ și alta din 1999¹⁴ ne indică doar trimiterele amintite la începutul acestui paragraf, fără Prochimen.

Întorcându-ne la sistemul creștin de lecționare, în ceea ce privește Sărbătoarea Cincizecimii, *Lecciónarul siriatic timpuriu* și *Lecciónarul siriatic de răsărit* ne prezintă trei lecturi biblice nou-testamentare, din Faptele Apostolilor 2, 1-21, I Corinteni 12, 1-27 și Ioan 14, 15-27, fără să cunoaștem momentele sau locurile unde erau citite acestea¹⁵.

În același ton cu *Lecciónarul siriatic timpuriu*, *Lecciónarul armean de la Ierusalim* ne prezintă Sărbătoarea Cincizecimii, unită la acea vreme (sfârșitul secolului al IV-lea) cu Sărbătoarea Înălțării, ca fiind celebrată cu liturghii staționare la Marea Biserică (la Martyrium și în Biserica Învierii), în Muntele Măslinilor (la Eleona, pe Imbomon, locul Înălțării Domnului) și în Muntele Sion, adică la locurile unde s-au petrecut aceste evenimente mântuitoare. Pericopele biblice intonate erau de la Faptele Apostolilor 2, 1-21, Ioan 14, 15-24; 25-29 și Ioan 16, 5-14; 15-24¹⁶.

Marele Lecciónar georgian de la Ierusalim, editat de Michel Tarchnischvili, expune schematic ritualul slujbei de la Sărbătoarea Cincizecimii din secolele V-VIII, indicând aceleași pericope evanghelice

¹⁰ Apostol, EIBMO, București, 1974, p. 53.

¹¹ Penticostarul, ediția a II-a, Tipografia „Cărților Bisericesci”, București, 1895, p. 361.

¹² Penticostarul, ediția a V-a, Tipografia Cărților Bisericesci, București, 1936, p. 314.

¹³ Penticostar, ediția a VI-a, EIBMO, București, 1973, p. 355.

¹⁴ Penticostar, EIBMBOR, București, 1999, p. 327.

¹⁵ Pauly Kannoakadan, *The East Syrian Lectionary*, p. 149.

¹⁶ „Le Codex Arménien Jérusalem 121, introduction aux origines de la liturgie hiérosolymitaine lumières nouvelles”, par Athanase Renoux, în colecția *Patrologia Orientalis*, tome XXXV, fascicule 1, no. 163, Diffusion Mondiale Brepols, Turnhout, Belgique, 1969, pp. 54-55.

și apostolice prezentate în Lecciónarele precedente, doar că acesta ne arată exact locurile unde erau lecturate.

La Marea Biserică, în Martirium (la Golgota), se intonau următoarele lecturi:

886. V lectio, *Actus sanctorum apostolorum: Inc.* Et cum compleretur dies ille Pentecostes, erant omnes una simul congregati [...] *Des.* Et erit, omnis qui invocabit nomen Domini vivet (Act. II, 1-21). (Ne indică începutul și sfârșitul pasajului.)

887. VI lectio, *Paulus, Corinthiorum: Inc.* De spiritualibus autem illis, fratres. (Este vorba de pasajul de la I Corinteni 12, 1-27, pe care l-am întâlnit și în sistemul *Lectionarului siriatic timpuriu.*)

Alleluia, modus V: Placuit tibi, Domine terra tua, converte usque ad peccata eorum 4 (Ps. LXXXIV, 2-3). (Observăm că nu este același stih de după Apostol pe care ni-l indică Penticostarul.)

Alia appositio: Quid boni aut usque ad in aeternum.

888. *Evangelium Iohannis capitulis: Inc.* Si diligetis me usque ad quando fiet et credetis. (Este vorba de pasajul de la Ioan 14, 15, în care momentul Înălțării Domnului este îmbinat cu promisiunea trimiterii unui Mângâietor.)

Pe Muntele Măslinilor, la Biserica Eleona, pe Imbomon, locul Înălțării, se intonau:

891. Et legunt Praxin apost. quae ad liturgiam legitur. (Același Apostol de la Martyrium.)

892. Alleluia (modus) V: Exaltabo te, Domine Deus meus usque ad in aeternum (Ps. CXLIV, 1-2).

893. *Evangelium Iohannis: Inc.* Nunc autem vado ad mittentem usque ad et dicet vobis (Ioan 16, 5).

Pe Muntele Sionului se intona aceeași pericopă evanghelică de la Ioan 14, 15 ca cea de la Martyrium:

896. *Evangelium Iohannis capitulis: Inc.* Si diligetis me usque ad quando erit et creditis.¹⁷

¹⁷ „Le grand Lectionnaire de l'Église de Jérusalem (Ve-VIIIe siècle)”, tome 1, traduit par Michel Tarchnischvili, în Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium editum consilio Universitatis Catholicae Americae et Universitatis Catholicae Lovaniensis, vol. 189, Scriptores Iberici, tomus 10, Secrétariat du CorpusSCO 49, Chaussée de Wavre, Louvain, 1959, pp. 135-138. Robert Cabié numește acest Lectionar „Kanonarion Georgian”, care expune practica ierusalimiteană din sec. al VII-lea (vezi și Robert Cabié, *La Pentecôte. L' évolution de la Cinquantaine pascale au cours des cinq premiers siècles*, Desclée & Co, Tournai, Belgium, 1965, pp. 172-175.

Pelerina Egeria notează în *Jurnalul de călătorie* acest traseu indicat de Lecționarele amintite. Ziua de sărbătoare începe „de la primul cântat al cocoșului”, la Anastasis, unde se citește pericopa evanghelică referitoare la Învierea Domnului, fiind zi de duminică. Sfânta Liturghie se săvârșește apoi la Martyrium, urmând ca până la ceasul al treilea toți să meargă la biserica din Sion. Ajunși aici, se săvârșește Sfânta Liturghie, când se lecturează pasajul din Faptele Apostolilor 2, 1-12, unde se relatează evenimentul pogorării Sfântului Duh, chiar la ceasul venirii Acestuia peste Apostoli. După aceasta toți merg acasă pentru odihnă, urmând ca la ora a șasea să se întâlnească din nou pe Muntele Măslinilor, la locul numit Imbomon, la Eleona, locul Înălțării. Aici se citesc pericopele care au legătură cu Înălțarea Domnului, pasajul din Evanghelia de la Luca 24, 50-51, respectiv cel din Faptele Apostolilor 1, 9-11¹⁸. Observăm lecturi nou-testamentare diferite față de indicațiile pe care le-am văzut în lecționare.

În Constantinopol, Sărbătoarea Cincizecimii se celebra în Marea Biserică și era marcată de botezul catehumenilor. Tipiconul Marii Bisericii ne indică o lectură biblică de la Fapte 8, 26-39 intonată sub amvon în momentul în care Patriarhul venea în Biserică împreună cu cei proaspăt botezați. Această lectură nu avea legătură cu sărbătoarea în sine, ci cu actul baptismal. În cadrul Liturghiei praznicului, pericopa apostolică era cea de la Faptele Apostolilor 2, 1-11, cu prochimenele din Psalmi 18, 4 și, la Aliluia, Psalmi 32, 6, toate întâlnite și astăzi în Penticostar. Pericopa evanghelică însă cuprindea mai multe versete decât indicația din cărțile de cult actuale. Începea de la Ioan 7, 37-53, iar capitoul 8 mergea până la versetul 12, cuprinzând și relatarea cu femeia prinsă în adulter și acuzată de cărturari și farisei. Nu cunoaștem raționamentul introducerii acestui pasaj, știind că Penticostarul actual se oprește la versetul 1. Totuși putem spune că Tipiconul Marii Bisericii indică lecturile pe care le intonăm și astăzi în cadrul Liturghiei Sărbătorii, având în vedere că el redă starea liturgică din secolul al X-lea, când Sărbătoarea Cincizecimii era despărțită de cea a Înălțării Domnului¹⁹.

¹⁸ Egeria, *pelerinaj în locuri sfinte*, ediție bilingvă, ediția a II-a, corectată și completată de Cornelia Frișan, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2009, pp. 219-225 (vezi și Archimandrite Job Getcha, *The Typikon Decoded. An explanation of Byzantine Liturgical Practice*, translated by Paul Meyendorff, Saint Vladimir's Seminary Press, Yonkers, New York, 2012, pp. 275-278).

¹⁹ Juan Mateos, „Le Typicon de la Grande Église, Ms. Sainte-Croix no 40, Xe siècle”, tomul I, *Le cycle des douze mois*, în *Orientalia Christiana Analecta*, vol. 165, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1962, p. 138.

Textele scripturistice reflectate în innografia Sărbătorii Cincizecimii

În continuare, vom extrage și vom analiza, din punct de vedere teologico-liturgic, câteva pasaje din innografia sărbătorii influențate de textele Apostolului și al Evangheliei intonate în cadrul Liturghiei praznicului²⁰.

Mai întâi avem în vedere textul Apostolului de la Fapte 2, 1-11, în care ni se relatează evenimentul pogorării Sfântului Duh peste Apostolii adunați în foisorul cel de sus, ca un vuiet de suflare de vânt, în chip de limbi de foc ce s-au așezat pe fiecare dintre ei, acest lucru provocându-le vorbirea în limbi. Apoi ni se arată cum oameni străini veniți din toate părțile la Sărbătoarea Cincizecimii din Ierusalim, uimiți de spaimă, înțelegeau fiecare pe limba lui predica Apostolilor, care erau plini de Duhul Sfânt. Mai departe, la acuzația că ar fi beți, Apostolul Petru intervine, asigurându-i prin profetia de la Ioil de adevărul lucrurilor ce se petreceau.

Innografia sărbătorii cântă prin unele stihiri această relatare din Apostolul zilei, dând naștere tematicilor innografice. Astfel, la *Slavă... Și acum...* de la Litie, citim „feciorii evreilor văzând aceasta s-au tulburat de spaimă... că îi auzeau pe dânșii grăind într-alte limbi străine, precum le dădea lor Duhul”²¹. În primele două stihiri idiomele de la Stihoavnă, innograful exprimă părerea mulțimilor, care „schimbarea limbilor o socoteau beție” și „minunea părea celor necredincioși beție”²². Aceași acuzație este redată și de stihira a doua a Canonului al doilea, Cântarea a 7-a, prin „cei fără de minte ziceau că este beție pricinuită de vin, când au auzit graiurile apostolilor în limbi străine”²³. Adevărul scripturistic prin care ni se arată că s-a umplut toată casa în care stăteau Apostolii ne este relatat în

²⁰ Studii relevante cu privire la semnificația prezenței Duhului Sfânt în Biserică și identificarea temelor innografice prin comentarii ale cântărilor ce alcătuiesc slujbele Sărbătorii Cincizecimii, notăm: pr. asist. Viorel Sava, „Cultul ortodox – spațiul prezenței și lucrării Duhului Sfânt”, în *Dialog Teologic*, I (1998), nr. 1, și pr. dr. Lucian Farcașiu, „Teologia innografiei Praznicului Pogorării Duhului Sfânt”, în *Teologia innografiei Praznicelor Împărătești din ciclul pascal, studiu liturgic-istoric*, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2010.

²¹ Penticostar, 1999, p. 316.

²² Penticostar, 1999, p. 317.

²³ Penticostar, 1999, p. 323.

sedelna de la Canoane „Duhul Sfânt S-a pogorât... peste casa Ucenicilor”²⁴. Profeția de la Ioil indicată în textul Apostolului este intonată în stihira a treia, Canonul al doilea, Cântarea a 7-a de la Canoane „Cu glas dumnezeiesc... a tunat prorocul Ioil, care a zis: Turna-voi Duhului Meu ca al Cuvântului”²⁵. Stihira a doua de la Cântarea a 8-a a Canoanelor așază în textul ei relatarea apostolică referitoare la modul cum a avut loc minunea pogorării Duhului Sfânt peste Apostoli: „s-a dat pescarilor, de sus, suflarea cea puternică... cu vuiet mare, în chip de limbi de foc”²⁶. Pe lângă toate acestea, prima stihiră a Laudelor realizează un rezumat al textului Apostolului zilei: „Lucruri minunate au văzut astăzi neamurile, în cetatea lui David, când Duhul Sfânt S-a pogorât în chip de limbi de foc... Adunați fiind ucenicii lui Hristos, s-a făcut sunet ca de o suflare ce vine repede, și a umplut casa unde erau ei șezând; și toți au început a vorbi cu străine graiuri”²⁷.

Mergând mai departe pe acest fir analitic, avem în vedere textul Evangheliei de la Ioan 7, 37-53 și 8, 1, intonat în ziua Praznicului, unde ni se relatează invitația Mântuitorului adresată oamenilor însetați de a se adăpa din Izvorul pururea curgător al harului. Credința în Hristos Domnul va face din omul credincios un izvor de apă vie. Prin această cuvântare, Domnul Hristos anticipa venirea Duhului Sfânt după preaslăvirea Sa. Aceste cuvinte înalte provoacă din nou dispute între ascultători cu privire la Persoana Mântuitorului.

De aici imnografii s-au inspirat în alcătuirea anumitor cântări așezate în structura slujbelor Praznicului Cincizecimii. Împlinirea profeției de la Ioil „voi turna din Duhul Meu peste tot trupul” (Fapte 2, 17) și promisiunea Mântuitorului „râuri de apă vie vor curge” (Ioan 7, 37) sunt cântate de imnograf în cele două stihiri din primul rând de sedelne prin „plinirea făgăduinței și a sorocului” și „Izvorul Duhului venind la cei de pe pământ, împărțit în chip minunat în râuri purtătoare de foc, a rourat pe Apostoli, luminându-i... flacăra purtătoare de ploaie, prin care am primit harul, prin foc și prin apă”²⁸. Promisiunea Mântuitorului din textul evanghelic este intonată și

²⁴ Penticostar, 1999, p. 320.

²⁵ Penticostar, 1999, p. 323.

²⁶ Penticostar, 1999, p. 323.

²⁷ Penticostar, 1999, p. 325.

²⁸ Penticostar, 1999, pp. 317-318. Harul Duhului Sfânt vine ca un foc curățitor de patimi și ca o apă care stinge durerea procesului de vindecare și răcorește văpaia cuptorului, prefăcând focul în rouă. Sfântul Grigorie de Nyssa vorbește de

în cea de-a doua stihiră de la Canonul al doilea, Cântarea 1: „voi turna harul Duhului din destul”²⁹.

Concluzii

Prin acest studiu am dorit să deschidem un drum spre analiza afirmației că imnografia unei sărbători s-a dezvoltat în jurul lecturilor biblice așezate în structura acestora ca trimiteri directe la evenimentul mântuitor prăznuit. Mai ales în ritul monahal, imnele și cântările căpătau credibilitate în ceea ce privește corectitudinea doctrinară în momentul în care ele nu se depărtau de scheletul scripturistic care îl influența. Urmărirea sistemului de lecturi biblice din cadrul unei sărbători ne ajută să extragem tematica principală a acestora și modul de celebrare a evenimentului la care se face referire. Pericopele evanghelice și apostolice ocupă un loc central în structura slujbelor unui praznic, în jurul cărora s-au croit celelalte elemente imnografice. Prin intermediul acestora am putut cunoaște ce tematici cuprindea Sărbătoarea Cincizecimii de-a lungul timpului.

Prin analiza vechilor lecționare și tipicoane, am observat sistemul de lecturi biblice nou-testamentare din momentul în care Sărbătoarea Cincizecimii cuprindea și tematica Înălțării Domnului. Acestea se intonau la locul în care se conturase evenimentul mântuitor, făcând referire la ceea ce se întâmplase acolo. Edițiile studiate ale Penticostarului arată despărțirea dintre cele două sărbători și stabilirea exactă a lecturilor scripturistice din cadrul Liturghiei Sărbătorii Rusaliilor, texte ce au influențat cântările imnografice.

botezul cu foc și explică faptul că în cuptorul Babilonului, focul nu i-a atins pe cei trei tineri aruncați în văpaie, pentru că, acel foc nu avea ce patimi să ardă în ei. Sufletul lor rouat de curăție a stins văpaia focului. În tratatul său *Despre suflet și Înviere*, el aseamănă sufletul omului cu șlefuirea prin foc, pe care o oferă meșteșugarul unei materii, pentru a scoate din ea aur curat. Materia, ce ține sufletul, care este atras de Dumnezeu prin durerea purificării, ajunge să fie arsă de foc, pentru ca sufletul să fie curățit prin această ardere (Sfântul Grigorie de Nyssa, *Dialog despre suflet și înviere*, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 30, Scrieri exegetice, dogmatico-polemice și morale, partea a doua, traducere și note de pr. prof. dr. Teodor Bodogae, EIBMBOR, București, 1998, pp. 382-383).

²⁹Penticostar, 1999, p. 319.